

Sanja Vulić
Zagreb

RENEŠANSA ČAKAVŠTINE U SLOVAČKOJ

UDK 80087.801.3.

*Rad primljen za tisak 30. ožujka 1993.
Čakavska rič, Split, 1993. br. 2.*

Poznato je da je prije 450 godina velik broj Hrvata čakavaca, zbog tragičnih povijesnih događanja, bio prisiljen preseliti u ondašnju zapadnu Ugarsku. Naselili su se u već postojeća sela, a također i osnovali nova. Tako je stvorena kompaktna zajednica koja se uspjela ne samo održati nego i dobro razvijati sve do I. svjetskoga rata. Premda odvojeni od matične domovine, Hrvati su u zapadnoj Ugarskoj u potpunosti sačuvali svoj čakavski govor. Međutim, nakon prvoga svjetskoga rata, zapadna je Ugarska podijeljena među trima državama (Austrija, Mađarska i Slovačka). Dok se u Mađarskoj, te naročito u Austriji, našao veći broj postojećih hrvatskih sela, Hrvati su se u Slovačkoj zatekli u nezavidnoj situaciji. Između njih i njihovih sunarodnjaka ispriječile su se državne granice koje su im onemogućivale međusobnu komunikaciju. Stoga je hrvatska čakavska riječ u Slovačkoj postupno zamirala, naročito poslije drugoga svjetskog rata. Hrvatska su se sela sve više počela slovacizirati, tako da danas u toj zemlji postoje još samo četiri sela u kojima se još uvijek može čuti hrvatska riječ (Djevinsko Novo Selo, Hrvatski Jandrof, Čunovo i Hrvatski Grob). Prva su tri čakavska, a posljednje čakavsko-kajkavsko. Proces asimilacije izgledao je nezaustavljiv. Ali, promjene na slovačkoj političkoj sceni posljednjih godina, omogućile su i Hrvatima da se ponovo slobodno mogu posvetiti očuvanju svoga jezika i kulture. A oni tu priliku ne žele propustiti. Stoga je u svakom od četiriju preostalih sela osnovano Hrvatsko kulturno društvo, a ta su društva povezana u Hrvatski kulturni savez. Rezultat su njihova rada i prve novine tiskane na tlu Slovačke. Riječ je o »Hrvatskoj rosi«, listu u kojemu su svi prilozil pisani na gradišćanskohrvatskoj čakavici. Te su novine lokalnoga značaja, namijenjene prvenstveno Hrvatima u Slovačkoj. Prvi je broj tiskan u ljetu 1992. g.

Od mjesnih kulturnih društava u hrvatskim selima, za sada je najaktivnije društvo u Djevinskom Novom Selu. To je selo, na žalost, prije dvadesetak godina priključeno Bratislavi i tako postalo predgrađe velegrada. Sklad su ruralnoga graditeljstva narušile socijalističke mamutske stambene zgrade. Njihovim je naseljavanjem bitno promijenjen i nacionalni sastav stanovništva sela. Hrvati čakavci uskoro mogu postati manjina u odnosu na novonaseljene Slovake, manjina u vlastitom selu. Možda ih je baš ta opasnost motivirala da maksimalno iskoriste dani povijesni trenutak. Stoga su, uz brojne druge aktivnosti na kulturnom polju, u posljednje dvije godine objavili čak tri knjige. Svaka od njih zavređuje pozornost.

1. **Joško BALAŽ: Hrvatski dialekt u Devinskom Nuovom Selu**, Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj – Hrvatsko kulturno društvo u Nuovom Selu, Novo Selo, 1991, 279 str.

Prošlo je već 66 godina otkako je slovački jezikoslovac Václav Vážný, daleke 1927. godine, objavio svoj rad »Čakavské nářečí u slovenském Podunají« u sklopu kojega se nalazi i rječnik koji sadržava čakavski leksik iz triju hrvatskih čakavskih sela: Novoga Sela, Dubrave i Lamoča. Od tih triju mjesta danas je još samo Djevinsko Novo Selo barem djelomice hrvatsko dok su Dubrava i Lamoč slovaci-zirani. Stoga kada je pred dvije godine, danas na žalost već pokojni Joško Balaž, zajedno sa suradnicima objavio novi rječnik govora Novoga Sela, bio je to za malu hrvatsku zajednicu u Slovačkoj veliki događaj.

U kratkom uvodnom dijelu J. Balaž ističe da su za očuvanje novoselske čakavštine najzaslužnije njihove majke i bake, a zatim i crkva (do polovice 20. stoljeća kada joj je onemogućeno slobodno djelovanje). Opisuje govor Novoga Sela kao čakavski ikavsko-ijekavski govor. Taj govor doista jest čakavski, ali ne i ikavsko-ijekavski, kao što ni inače ne postoje čakavski govori s takvim refleksom jata. Tu je riječ o govoru s ikavsko-ekavskim refleksom jata. Balaža (koji nije bio jezikoslovac) zbnurio je diftong *e>ie*, što se ostvaruje kada je refleks jata dugo *e* (npr. *bljed*, *ciel*, *mięso*, *sięno*, *želęzan* itd.). Taj je dvoglas Balaž smatrao ijekavskim refleksom jata.

Dalje napominje da je, osim izvornih hrvatskih riječi, zabilježio tradicionalne germanizme i hungarizme, a uz to i slovacizme i bohemizme (koji su u taj govor prodrli tijekom posljednjih sedamdesetak godina) te neke »moderne« anglicizme i talijanizme.

Nakon uvoda, navedeno je nekoliko napomena za korištenje rječnikom. Tu je najveća pozornost posvećena popisu kratica morfoloških odrednica navedenih u rječniku te nekih onomastičkih odrednica (antroponimnih i toponimnih). J. Balaž objašnjava svoj način bilježenja morfoloških odrednica. Uz imenice bilježi kraticu za oznaku roda, nastavak u Gsg te u N i Gpl, a uz sve ostale riječi samo oznaku za vrstu riječi (npr. *luončar m. a i ov*, ali *cidit v. i istovrimen adj.*). Uz imenice koje pripadaju onomastičkoj građi obično nema oznake roda (npr. *Alp-e t.n. – e uov* ili *Añic-a v.j. ie e –*).

Balaž nije bilježio akcente nego je izradio svoj sustav bilježenja izgovornih odrednica što također nastoji objasniti. Naime, ne bilježi intonaciju nego samo

označava mjesto akcenta i kvantitetu naglašenoga sloga i to dužom ili kraćom crticom ispod toga sloga. Smatra da intonaciju ne treba bilježiti jer je uvijek silazna. To međutim nije točno. Osobnim kraćim terenskim istraživanjem toga mjesnoga govora uvjerila sam se i u postojanje čakavskoga akuta (pored silaznih akcenata), npr. *Požŭn*, *Talijānsko*, *vižliki*, *-a*, *-o*, *Bādnjak*, *Vāzma*, *Petruōve* itd. V. Vážný je također registrirao tri akcenta u govoru Novoga Sela (akut je bilježio znakom ´, a brzi znakom `).

Dužinu vokala Balaž bilježi i dvotočkom iza vokala (npr. *cu:c-a:lʃ*). Međutim, tu ima i kontradiktornosti u slučajevima kada kratka crtica ispod vokala upućuje na kratki akcenat, a time i kratki slog (vokal) dok dvotočka iza tog istog vokala upućuje na njegovu dužinu (npr. *a:gnjac*).

Prije samoga rječnika data su još i neka grafijska objašnjenja. Napomenuto je da su čakavsko *t'* i *d'* zabilježeni kao *tj* i *dj*. Sva su ostala grafijska objašnjenja važna za slovačko jezično područje, ali za nas su nebitna.

Nakon tih napomena slijedi rječnik koji sadržava otprilike 9 i pol tisuća natuknica donesenih u kanonskom obliku. Te su natuknice specifične po tome što je obično unutar same natuknice odijeljen gramatički morfem, npr. *škuol-a*, *luokv-a*, *čel-o* itd. Ako natuknička imenica sadržava nepostojano *a*, to je u samoj natuknici te pri navođenju morfoloških odrednica posebno istaknuto, npr. *vla:s-ac m. ca ci cov*. Isto su tako posebno istaknute monoftonško-diftonške varijacije (npr. *sreb-ro n. ra sriebra sriebar*; *st-uol m. ola oli oluov*). Neprava je množina također posebno naznačena (npr. *človi:k m. a ljudi ljudi*). Ako je natuknička imenica plurale tantum, to je istaknuto posebnom morfološkom odrednicom, a nastavci su još jednom izdvojeni unutar glave članka kao i kod singularnih natuknica (npr. *ga:tjic-e pomn. f. - e -*). Istom su gramatičkom odrednicom označene i zbirne imenice (npr. *li:stj-e pomn. n a -*), ali ne uvijek (npr. *pru:tj-e n a a -*). Eventualna indeklinabilnost natukničke imenice također je naznačena gramatičkom odrednicom (npr. *intervju neskl. n.*).

Pridjevske su natuknice obično zabilježene u obliku muškoga roda (npr. *da:lek adj.*), a iznimno i srednjega i to u posebnoj natuknici (npr. *kiselo adj. mliko, zielje*; *kisiel adj. kod ocat*). Ukoliko su naznačeni i određeni i neodređeni oblik pridjeva, oba se nalaze u istoj glavi članka (npr. *končien, končieni z konca upletien*).

Fonološke varijante mogu biti navedene u istoj glavi članka (npr. *ka:kov, kakuov pron.*). S druge strane, morfološke su inačice vrlo rijetko zabilježene u istoj glavi članka (npr. *neobrijan, neobri-t adj.*).

Glagoli koji mogu biti prijelazni i povratni unose se u rječnik na dva načina. Ponekad se za svaku od tih mogućnosti uvodi posebna natuknica sa svojim rječničkim člankom (npr. *krotit v. divlje zviereta*; *krotit se v. muora saki sam*), a ponekad se obje mogućnosti navode unutar jedne zajedničke natuknice, npr. *nadi:mat (se) v. napuhivat se*.

Neke priložne natuknice imaju i dodatne gramatičke odrednice, npr. *napuodne adv. t. (oznaka vremena)*, *oda:ndie adv. I. (oznaka mjesta)*, *odviše adv. m. (oznaka količine)*.

U nekim je slučajevima pogrešno naznačena vrsta riječi kojoj pripada natuknica (npr. *kri:v adv. ti si tomu*).

Navedeni primjeri jasno pokazuju da se po strukturi glave leksikografskih članaka Balažev rad može smatrati rječnikom. Međutim, struktura tijela leksikografskih članaka ovoga rječnika ne može se smatrati uobičajenom pri izradbi rječnika. Inače, to je jednojezični rječnik jer je i objašnjenje natuknica u tijelu članka dano na istom dijalektu kojemu pripadaju i natuknice, a broj natuknica kojima se tijelo članka sastoji od prijevodnog ekvivalenta na slovačkom doista je zanemariv (npr. *zaru:čniko m snubenec (slov.)*). U ostalim su slučajevima sadržaji tijela članaka toliko raznovrsni da je vrlo teško nabrojiti sve načine na koje se u ovom rječniku strukturira tijelo članka. Ono se može sastojati od sinonimnih prijevodnih ekvivalenta (npr. *čisl-o numero, bruoj*), od opisnog ekvivalenta (npr. *bojat se imat strah; cipa:lin-a razkuoljeno drivo*), od sintagmatskih sklopova uz koje se može vezati natuknica i koji služe kao svojevrsna egezmplifikacija natuknice (npr. *mesa:r m. a i ov sičie mieso; nametat v. na pladanj rizancov*), od riječi s kojima se natuknica nalazi u ustaljenim sintagmatskim vezama (npr. *piet-a:k m. ka Veliki*), od usporedbe (npr. *milosrdan adj. kod Samaritan*), od stanovitih dijalektnih odrednica (npr. *ča Polag ovoga slova se zaredjuje naše nariječje va »čakavsko«*) itd. Ukoliko je natuknica ime stanovitoga blagdana, tijelo se članka ponekad sastoji od poslovice vezane uz taj blagdan (npr. *Lavrienče – curi, vuoda zdieneče*). Za homonime se donosi samo jedna natuknica čiju dvoznačnost otkriva tijelo članka (npr. *a:gñjac m. a i ov 1. Buoži 2. žuto pero; kos-a f. ie e kuos 1. na kuosenje 2. uplet z vlasi*). Na isti su način strukturirani i leksikografski članci polisemnih natuknica (npr. *a:griš m. a i ov 1. grmac na vrti 2. njeguvov plod*). Nasuprot tomu, za homoforme se oblikuju posebni natuknički članci (npr. *divan adj. čudan; divan m. a i ov ležadlo*), a isto tako i za homografe (npr. *vlak m. a i ov cug; vla:k m. a i ov ribarska mriža*).

Balaž je u natuknički fond svjesno uvrstio i neke suvremenije tudjice za koje je u tijelu članka nastojao dati hrvatske prijevodne semantizacije (npr. *adut zivuoļjena karta; agita:cija širenje mišļljenke; ambasa:da poslanstvo; apoštola:t širenje viere; debat-a ziminjanje nazorov*).

U ovom je rječniku prilična pozornost posvećena onomastičkoj građi, premda bez posebne sistematizacije te građe. Stoga je onomastička građa vrlo raznovrsna. Ima i bionimnih i abionimnih natuknica. Među bionimnim natuknicama ima zoonima (npr. *Čik-o m. kuonjsko jime*) i antroponima. Antroponimne su natuknice puno češće bilo da je riječ o osobnim imenima (npr. *Anč-a v.j.*) uključujući i nadimke (npr. *Duc-a s.j. Ebringeri pri Trojici*), prezimenima (npr. *Fa:bšitj v.j. Mikloš, Jani*) ili skupnim antroponimima. Tu je i jedna antroponimna natuknica koja nije antroponim, ali ni vlastito ime u uobičajenom značenju te riječi nego sanktorem: *Diva Marija Divica Marija*. Od skupnih se antroponima navode etnici (npr. *Dubra:v-ac stanovnik Dubrave; Beča:n m. obivatel Bieča*), autoetnonim (*Horva:t m člen naruoda*) i aletnonimi (npr. *Alba:n-ac m; Čeha:k m. Slovak; Čeh član naruoda českuoga*). Od natuknica koje pripadaju abionimnoj građi daleko su najčešći toponimi, a među njima anojkonimi svih vrsta: a) oronimi (npr. *Alp-e*

t.n.; *Glavic-a t.n. brižitj pri Krčitji*); b) hidronimi (npr. *Duna:j t.n. m. naša rieka; Mla:ka t. n. Novosielski potuok*); c) mikrotoponimi (npr. *Gospuočko t.n. puolje*); d) hodonimi (npr. *Črljiēna ciēsta t.n. pielja v gori na Tibanj*). Od toponimnih su natuknica još zbilježeni ojkonimi (npr. *Potu:rno t.n. horvatsko selo za Muravu; Slovi:nc-e t.n. najstariji diel Nuovoga Sela*), egzonimi (npr. *Bieč t.n.; Giec-a t.n. Kisee za Dunajom; Požuon t.n. a - - Bratislava*) i horonimi (npr. *A:zij-a t.n.; Tursk-o t.n. zemlja Turkov; Šved:sko; Ugrsk-o t.n. Madjarsko*). Toponimi nisu jedina abionimna građa u rječniku. Od abionimnih natuknica još je zabilježen veliki broj hrematonima (npr. *Cvietnic-a f.; Iva:nje; Jurieve; Lavrienče; Svitnjic-a itd.*) te poneki kozmonim (npr. *Večernja:č-a f. prva večernja zviezda*).

Posebna je leksikološka vrijednost ovoga rječnika što sadržava i neke autohtone hrvatske riječi koje su u Hrvatskoj djelomice ili potpuno potisnute iz uporabe. Tako npr. većina ljudi rabeći izraze *škrt* i *škrtac* ne razmišlja o njima kao o tuđicama (lat. *curtus*, tal. *corto*, stvnjem. *skurz*, engl. *short* itd.). Isto tako, pridjev *skup* danas za nas znači »koji puno košta«, a prvotno značenje te riječi sveslav. i praslav. podrijetla jest upravo »škrt«. Tako mi danas prvotni sadržaj autohtone riječi objašnjavamo tuđicom. Činjenica jest da se tako, s obzirom na postojanje drugoga značenja, izbjegava homonimija, ali to još uvijek ne znači da se uporaba riječi u prvotnom značenju trebala potpuno potisnuti jer su je u tom značenju zabilježili leksikografi Vrančić, Mikalja, Habledić, Della Bela, Belostenec i Stulić, a može se naći i u djelima Dinka Ranjine (AR sv.64, str. 369) dok su pimene potvrde uporabe riječi *škrt* puno mlađeg datuma (AR sv.73, str. 689). I slavni je Marin Držić svoju čuvenu komediju nazvao *Skup* (u prvotnom značenju te riječi). Hrvati u Nuovom Selu, za razliku od nas, čuvaju autohtone riječi u prvotnom značenju pa u ovom rječniku nailazimo na natuknice *sku:p adj.* i *sku:p-a:c m.* dok riječi *škrt* i *škrtac* nema.

U Hrvatskoj je danas vrlo popularan i turcizam *bunar*. U hrvatskim je pisanim spomenicima ta riječ potvrđena tek od 17. stoljeća. P. Skok je u svom Etimologijskom rječniku naveo podatak da se riječ *bunar* rabi na istoku (tj. u Srbiji) i da znači isto što na zapadu (tj. u Hrvatskoj) *zdenac*. Međutim, danas se i među Hrvatima češće čuje riječ *bunar* nego *zdenac* premda je riječ *zdenac* dio hrvatske književne baštine. Zapisana je u gotovo svim starijim hrvatskim rječnicima, a rabe ju i mnogi pisci, od Marka Marulića na samom početku 16. stoljeća pa na dalje. Tu riječ rabe i današnji Hrvati u Nuovom Selu, a uvrštena je i kao natuknica u rječnik

Isto tako nema ni balkanizma *miris* grčkoga podrijetla nego se sadržaj tuđice *aro:m-a* objašnjava domaćom riječju *duha*, a pridjevska natuknica *aromatičan* ekvivalentom *dušietji*. Hrvatska je riječ *duha* i danas potpuno uobičajena u kajkavskom narječju, a još u 17. stoljeću rabili su je i mnogi čakavski pisci te slavonski pisci u 18. stoljeću. Zabilježili su je i brojni hrvatski leksikografi. Na žalost, danas je u Hrvata u domovini ta riječ ustuknula pred tuđicom *miris*. Najvjerojatnije se to dogodilo zato što je riječ *duha* uvijek imala dva antonimna značenja: miris i smrad. Uvođenjem grecizma *miris* riješen je taj problem jer je *miris* obično ugodan, osim u slučajevima kada se ta riječ rabi u prenesenu značenju pa može poslužiti

kao podrugljiva ili pak blaga oznaka za smrad. Stoga nas danas novoselski rječnik podsjeća na zanemarenu hrvatsku leksičku baštinu.

Ima još leksičkih zanimljivosti u ovom djelu. Tako je npr. u jedan rječnički članak unesena natuknica *puost m.* u značenju 'vremensko razdoblje od Čiste srijede do zaključno Velike subote'. U Hrvata je inače uvriježen romanizam *korizma* (lat. *quadragesima* > mlet. *quaresema*, tal. *quarésima*, krčko-rom. *koresma* itd.) kao naziv za to razdoblje, a njegova hrvatska prevedenica *četredesetnica* vrlo rijetko i to u kalendarima, a ne u puku. Gradišćanski Hrvati u Austriji također rabe samo naziv *korizma* pa njihova grana u Slovačkoj sa svojim nazivom *puost* (koji je inače sveslavenski) te Hrvati u selu Keči u Rumunjskoj sa svojim autohtonim hrvatskim nazivom *vuzmeno vrijeme*, doista predstavljaju izuzetak. Poznato je također da su Hrvati iz katoličkoga latinizeta preuzeli naziv *procesija* (lat. *processio* = stupanje, hodanje). Međutim, iz ovoga rječnika doznajemo da Hrvati u Novom Selu rabe naziv *pru:ovuod m.* koji je praslavenskoga podrijetla.

Sve te informacije daju rječniku posebnu vrijednost pa premda po svojoj strukturi ovo djelo nije rječnik »u užem smislu riječi«, ono je svakako dragocjena leksikografska građa koja može biti vrlo korisna za brojna leksikološka istraživanja.

2. Viliam POKORNÝ: *Rič tr drivo* Bratislava – Djevinsko Nuovo Selo, 1991, 26 str.

Ova je mala knjižica objavljena u čast 450. obljetnice dolaska Hrvata u Djevinsko Novo Selo (1541-1991). Izdanje je dvojezično jer je autor želio sadržaj knjižice učiniti dostupnim i slovačkom čitateljstvu. U kratkom uvodu objašnjava kako je hrvatski jezik u Novom Selu jako osiromašen zbog dugotrajne izoliranosti, kako od Hrvatske tako i od austrijskoga Gradišća. Ističe da je pisanih tekstova bilo vrlo malo, samo natpisi na kućama i molitvenici, a poslovice su se sačuvala usmenom predajom. Odlučio ih je urezati u razne drvene predmete i tako trajno sačuvati od zaborava. Te male tekstove autor naziva poslovicama premda osim poslovice ima tu i kraćih pjesama. Tako poslije starohrvatskih u kamenu pisanih spomenika, susrećemo 450 godina sačuvanu čakavštinu, svježe urezanu u drvo. Stoga se u ovoj knjižici, uz tekstove poslovice i pjesama, nalaze i fotografije predmeta na kojima su ti tekstovi urezani.

Mnoge od tih poslovice možemo prisposobiti njihovim današnjim, »modernim« verzijama u Hrvatskoj, npr. *Lipa rič sake vrata otprie* (suvremena inačica: *Lijepa riječ svaka vrata otvara*); *Po guodini sunce svići* (suvremena inačica: *Poslije kiše dolazi sunce*); *Ki jači, zlo ne misli* (suvremena inačica: *Tko pjeva zlo ne misli*). Tako uz svojevrсну etnološku vrijednost, knjižica je nedvojbeno zanimljiva i dijalektolozima.

3. Viliam POKORNÝ: *Hrvati u Devinskom Novom Selu*, Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj, Bratislava, 1992, 76 str. + 20 fotografija.

Svega godinu dana nakon spominjane knjižice, novinar i kulturni radnik, slovački Hrvat V. Pokorný objavljuje još jednu knjigu i to opet dvojezično: tekstovi su usporedno tiskani na slovačkom i hrvatskom jeziku.

Autorica kratkoga predgovora Viera Gašparíková smatra da je ovo djelo od izuzetne važnosti kao jezični spomenik te preporučuje objavljivanje sličnih radova u preostala tri hrvatska sela u Slovačkoj.

Slijedi uvodni dio u kojemu autor ističe da se po toponimima i prezimenima stanovnika današnje zapadne Slovačke može zaključiti kako je nekad bila brojna hrvatska manjina u tom kraju te objašnjava kako je došlo do njezina odumiranja. Hrvati su u Novo Selo došli 1541. godine. Selo je tada bilo dio tibanjskoga gospodarstva. U njemu nikada nije bilo hrvatske škole. Hrvatske su molitvenike dobili tek u prošlom stoljeću. Pa ipak, do kraja I. svjetskoga rata njihovo je selo bilo u potpunosti hrvatsko. Uvod završava analizom uzroka slovaciziranja Hrvata u kasnijem razdoblju.

Prvo je poglavlje nazvano *Novosielci povidaju*. To je zbir oglada govora i kratkih priča iz negdašnjega života Novoselaca, pače i iz vremena bježanja pred Turcima iz stare domovine.

Sljedeće poglavlje pod nazivom *Novosielske poslovice* sadržava čak 300 poslovice. Neke je opet moguće prisposodobiti njihovim suvremenim hrvatskim inačicama, npr. *Žuti se žutuju, črljeni putuju*. Poglavlje *Kako je bilo, neka je* sastoji se od mudrih izreka i savjeta u kojima su često opširno opisani stari običaji. Stoga taj dio knjige može biti zanimljiv etnolozima.

Slijedi popis imena 16 informanata, uključujući i autora knjige. Njihova su kazivanja zapisivana 1965. i 1966. te nešto malo 1992. godine. Svi su informanti rođeni do 1910. g., osim autora (rođen 1929. g.).

Novoselskom govoru posvećeno je posebno poglavlje pod nazivom *Hrvatsko čakavsko narječje u Devinskom Novom Selu*. Ponovo upozorava da je riječ o okamenjenom hrvatskom jeziku, sačuvanom 450 godina, bez uobičajenog jezičnoga razvoja i promjena. Navodi tipične osobine čakavskoga narječja: čakavski akut (koji bilježi znakom $\acute{}$, npr. *ravnîna, zîd*), čakavsko t' (npr. *brižitj*), depalatalizaciju $lj>j$ koja se može i ne mora ostvariti (npr. *ulje>uje*, ali i *ulje*), izostanak refleksa $l>o$ na kraju riječi (npr. *vidil, piepel*), te dvoglas uo (npr. *ruog, nuoga*). Kao i Balaza, zbuňuje ga dvoglas *ie* (npr. *viera*) koji smatra iekavskim refleksom jata. Na temelju riječi s ikavskim refleksom jata, taj ikavsko-ekavski govor svrstava među ikavske. Znakovito je da, govoreći o refleksu jata u čakavskom narječju općenito, spominje jekavsko Lastovo i ikavske govore uz dalmatinsku obalu, ali ne i čakavske govore s ikavsko-ekavskim refleksom jata.

Tom popisu čakavskih jezičnih osobina bilo bi npr. dobro pridodati i čakavsku jaku vokalnost, npr. *ča, kade* (=gdje), *tajjedan, va* (=u) itd. te čuvanje staroga skupa *čr* (*čř*) npr. *črip, črv*.

Autor ističe postojanje romanizama u novoselskom govoru koji su uvezeni u taj govor još u staroj domovini i to pod mletačkim utjecajem (npr. *škuro, kaštigat*). Svoju pozornost posvećuje i hrvatskim imenima nekih mikrotoponima kojima slovački Hrvati više ne znaju značenja. Navodi i neke riječi sa znatnim semantičkim pomakom u odnosu na suvremeni hrvatski jezik (npr. *čudit se* = gledati).

Smatram da je ipak potrebno naglasiti da je novoselski leksik vrlo blizak leksiku gradišćanskih Hrvata u Austriji. Najveća je među njima razlika u broju germanizama. Tih je u govoru slovačkih Hrvata znatno manje, ali ih ipak ima, npr. *gmajski*-općinski (njem. *gemeinde*-). Naravno, u govoru slovačkih Hrvata ima i veći broj slovaczama, npr. *buosorska*=vještica (slc. *bosorka*) kojih u gradišćanskim Hrvata u Austriji nema. Ali, i jedni i drugi još uvijek čuvaju brojne starohrvatske leksičke ostvaraje, npr. *ur*(=već), *vriěda*(=odmah), *gućina*(=kiša), *slap*(=val), *mijerkat*(=paziti) itd.

Moglo bi se o novoselskome govoru i leksiku još puno toga reći, ali kako autor knjige nije kanio napisati jezikoslovnu studiju, niti je to svrha ovoga prikaza, nije se sada potrebno na tome duže zadržavati.

Iza poglavlja o jeziku slijedi popis priloženih 20 starijih fotografija Novoga Sela i Novoselaca, s kratkim objašnjenjima. Knjiga završava samim fotografijama.

Možemo se nadati da su prikazane tri knjige samo uvod u buduću plodnu izdavačku djelatnost slovačkih Hrvata koja će također pridonijeti zaustavljanju procesa odumiranja čakavske hrvatske riječi u Slovačkoj.